

Rapport

Förstudie upphandling av skoltrafik i Melleruds
kommun

2020-10-16

Innehållsförteckning

1	Bakgrund.....	3
1.1	Definitioner och ansvar	3
1.1.1	Samordning allmän trafik och skoltrafik	3
1.1.2	Olika typer av skoltrafik	6
1.2	Öppen kontra stängd skoltrafik	6
2	Dagens skoltrafik	8
2.1	Beskrivning av dagens skoltrafik	8
2.1.1	Trafikbeskrivning.....	8
2.1.2	Fordon och bränsle.....	9
2.1.3	Nuvarande trafiks omfattning	9
2.2	Befintliga infrastrukturbegränsningar	9
2.3	Parallellkörningar allmän trafik och skoltrafik	9
3	Framtida behov	12
3.1	Inspel från kommunen.....	12
4	Regionalt finansierad kollektivtrafik	12
4.1	Resande uppföljning.....	12
4.2	Landsbygdsutredningen	14
4.3	Förändringar i allmän trafik och konsekvenser.....	16
5	Föreslagna förändringar för skoltrafiken	17
6	Fordon och miljökrav.....	18
7	Riskanalys	18
8	Slutsatser.....	19
9	Fortsatt arbete	19

1 Bakgrund

Västtrafiks ägare Västra Götalandsregionen och Mellerud kommun har tidigare ingått det så kallade *Skatteväxlingsavtalet*. Enligt detta avtal är regionen och kommunen överens om att verka för att underlätta samordning av skolskjuts och färdtjänst med allmän kollektivtrafik, i syfte att skapa kostnadseffektiva lösningar och fler resmöjligheter för länets invånare. Detta kan bland annat ske genom att Kommunen uppdrar åt Regionen – och i förlängningen åt Västtrafik – att upphandla kollektivtrafik för kommunens räkning.

Nuvarande avtal för skoltrafiken i Melleruds kommun löper ut i augusti 2023 och behöver därför handlas upp på nytt. Om Västtrafik ska genomföra upphandlingen åt kommunen behöver Västtrafik få beslut om det senast 16 december 2020. Som ett underlag för att kommunen ska kunna fatta beslut om kommunen vill uppdrar åt Västtrafik att upphandla skoltrafiken, och i så fall vilken typ av skoltrafik, genomförs denna förstudie, i enlighet med det avtal som parterna har tecknat.

Parallellt med förstudien för skoltrafiken pågår en förstudie för den allmänna trafiken i kommunen. Båda dessa arbeten har samordnats då det finns beroenden och kopplingar mellan den allmänna trafiken och skoltrafiken som behöver beaktas, och där förändringar i en del av trafiken ofta leder till behov av förändringar även i den andra trafiken. Eftersom förstudierna pågår parallellt kan det innebära att vissa revideringar av framtida förslag till trafikering kan komma att göras under hösten, och därmed kan även denna rapport komma att revideras.

Förstudien för skoltrafiken i Mellerud är en av flera förstudier som pågår inom ramen för Västtrafiks projekt *Förstudie inför upphandling av trafik 2023*, där samtliga förstudier ska vara klara och beslutade av Västtrafiks styrgrupp till årsskiftet 2020/2021.

De frågor som Västtrafik behöver få svar på från Melleruds kommun senast den 16 december 2020 för att kunna genomföra en upphandling av skoltrafiken är följande:

1. Vill Melleruds kommun att Västtrafik upphandlar skoltrafiken åt Vänersborgs kommun?
2. Om ja, vill Melleruds kommun att skoltrafiken ska vara helt eller delvis 'öppen' alternativt 'stängd' skoltrafik?

1.1 Definitioner och ansvar

1.1.1 Samordning allmän trafik och skoltrafik

Västra Götalandsregionen har det övergripande ansvaret för kollektivtrafikens utveckling i regionen och har även ansvar för den allmänna kollektivtrafiken. Skolskjuts för grundskoleelever är däremot alltid ett kommunalt ansvar. Det finns

dock mål och önskan om god samordning mellan kollektivtrafik och skolskjuts för att eftersträva:

- ökad tillgänglighet för regionens invånare, främst på landsbygden
- minskad miljöpåverkan där skollinjer och allmänna linjer trafikerar parallellt
- en mer samhällsekonomisk trafik genom samnyttjande av fordon, förare, depåer etc.

I de fall samordning kan ske ser ansvarsfördelningen ut enligt figuren på nästa sida.

Regionen ansvarar för att upprätthålla allmän kollektivtrafik mellan tätort och kommunhuvudort. Denna trafik kan ibland anpassas efter grundskolebehov, men bör inte ske på bekostnad av allmänresenärernas behov. I de relationer där kommunen kan hänvisa skolelever till den allmänna trafiken kan transportbehoven samordnas, men det bör påpekas att i den allmänna kollektivtrafiken kan det ej ställas krav på sittplats, bälten osv då skolelever i denna trafik likställs med vilken resenär som helst.

På landsbygd som inte ligger i stråk mellan tätorter saknas det generellt allmän kollektivtrafik förutom Närtrafik. Här är det kommunens ansvar att säkra resbehoven med skoltrafik. Samordning kan dock ske om allmänheten tillåts resa med skollinjerna.

Kommunen ansvarar för bedömning av vem som är berättigad skolskjuts. Hänsyn ska tas till färdvägens längd, trafikförhållandena, individuella behov hos en elev eller annan särskild omständighet. Utifrån det kanske inte den allmänna kollektivtrafiken alltid är lämplig som skolskjuts.

Samordning kan ske på olika sätt och i olika grad:

Alt 1) Genom skolkort där eleverna åker med den allmänna kollektivtrafiken (förstärkning kan behövas i vissa tidslägen, men viktigt att sträva mot att minska peak och ta bort förstärkningsbehov genom tex att anpassa start/sluttider för skolorna)

Alt 2) Öppna skollinjer inrättas. Allmänresenärer kan då resa med dessa och intäkten från dessa resor tillförs kommunen.

Alt 3) Kombination av ovanstående.

LANDSBYGD

Pendelparkeringar och GC-anlutningar till stråk är viktigt för landsbygdens tillgänglighet till kollektivtrafknätet.

KOMMUNALT ANSVAR

Skolskjuts (Grundskoleelever). Kostnadsansvar för gymnasieelevers resor.

REGIONALT ANSVAR

Grundutbud av kollektivtrafik enligt Landsbygdsutredningen. Oftast ej linjelagd kollektivtrafik utan serviceresor genom Närtrafik. Regionens ansvar omfattar inte att lösa individuella gymnasieresor.

TÄTORT

Samordnad trafik mellan grundskola, gymnasie- och arbetspendling är ett sätt att öka det totala underlaget och uppnå kostnadseffektivitet.

KOMMUNALT ANSVAR

Skolskjuts (Grundskoleelever). Kostnadsansvar för gymnasieelevers resor. Skolskjuts kan lösas genom skolkort i allmän kollektivtrafik.

REGIONALT ANSVAR

Grundutbud av kollektivtrafik enligt Landsbygdsutredningen. För tätorter över 3000 invånare, allmän kollektivtrafik utifrån underlag och potential. I första hand prioriteras resmöjligheter för gymnasieelever, sedan möjlighet till arbetspendling osv.

HUVUDORT

Ett välutbyggt gång- och cykelvägnät är viktigt för hållbara resmöjligheter för såväl skolelever som arbetspendlare. Beroende av ortsstorlek kompletteras nätet med kollektivtrafik.

KOMMUNALT ANSVAR

Skolskjuts (Grundskoleelever). Skolskjutsbehoven bör ej vara omfattande. Hänvisning till gång- och cykel, alt skolkort i allmän kollektivtrafik.

REGIONALT ANSVAR

Allmän kollektivtrafik utifrån underlag och potential. Kollektivtrafiken kan utgöras av regiontrafik som ev gör lokala uppdrag eller tätortstrafik, beroende på underlag och ortstruktur.

1.1.2 Olika typer av skoltrafik

Om/när den allmänna trafiken inte kan tillgodose skolresebehovet behöver kommunen handla upp egna skolskjutsar/skollinjer. Kommunen kan antingen välja att handla upp trafiken själv eller ge Västtrafik i uppdrag att göra det. Om Västtrafik handlar upp trafiken kan den vara antingen ”stängd” eller ”öppen” för allmänresenärer, vilket kommunen tar beslut om.

1. **Kommunen upphandlar själva stängd skolskjuts**, trafiken är inrättad för elever och endast öppen för elever.
2. **Västtrafik upphandlar stängd skolskjuts på kommunens uppdrag.** Trafiken är inrättad för elever och endast öppen för elever.
3. **Västtrafik upphandlar öppen skollinjetrafik på kommunens uppdrag.** Trafiken är inrättad för elever och därför anpassad efter skolresebehov, men linjen är även öppen för allmänheten. Eleverna ska ha skolkort. Västtrafiks allmänna resevillkor gäller.
4. Som alternativ eller komplement kan kommunen dessutom ingå avtal med Västtrafik om att **tillhandahålla skolkort som eleverna får använda för resor med det allmänna linjenätet.** Gäller när kommunen anser att elever bor för långt från skola för att kunna gå eller cykla men att det finns allmän kollektivtrafik att hänvisa till, men ej speciell skollinje. Här gäller då Västtrafiks allmänna resevillkor.

1.2 Öppen kontra stängd skoltrafik

Den viktigaste frågan för kommunen att ställa sig gällande om att ha ett öppet skollinjenät eller stängd skolskjuts (oavsett om den upphandlas via Västtrafik eller i egen regi) är vad kommunen prioriterar.

Om det enskilt viktigaste för kommunen är att tillgängliggöra de kommunala transporterna som skoltrafiken utgör för kommuninvånarna så är öppna skollinjer det enda svaret. Då blir trafiken möjlig att resa med för alla. Tidtabeller tas fram och offentliggörs i Västtrafiks reseplanerare. Men detta alternativ innebär även att ledtiderna vid förändringar är relativt långa och i stort blir förändringar låsta till Västtrafiks tidtabellsskiftet.

Om det enskilt viktigaste för kommunen är att trafiken ska kunna anpassas till skolbehov och snabbare kunna göra förändringar efter ändrade behov, är stängd skoltrafik att föredra. Då kan skoltrafiken köras i separata omlopp som snabbare kan anpassas efter förändrade behov utökade ramtider osv. Ledtiderna är snabbare för förändringar än för motsvarade skollinjer och förändringar kan göras mer löpande.

		STÄNGD SKOLTRAFIK = SKOLSKJUTS	ÖPPEN SKOLTRAFIK = SKOLLINJE
RESENÄRSPEKTIVET	Målgrupp	Grundskoleelever - Anpassad utifrån skolresebehovet	Grundskoleelever - Anpassad utifrån skolresebehovet
	Vilka får resa med	Endast öppen för elever som beviljats skolskjuts.	Alla som har ett giltigt Västtrafikfärdbevis. Elever som beviljats skolskjuts behöver skolkort.
	Landsbygdsutredningen	Påverkar inte möjlighet till tex Närtrafik	Påverkar inte möjligheten till tex Närtrafik. Eftersom tillgång till Närtrafik utgår ifrån ett "året $\S$ runutbud" av linjetrafik bör öppna skollinjer inte innebära att områden blir "vita" i närtrafikkartorna till följd av att trafiken öppnats upp för allmänheten.
	Tillgänglighet	Påverkar inte tillgängligheten.	Skapar (fler) resmöjligheter främst på landsbygden för de som inte bor långsmed det allmänna linjenätet, men långsmed skollinjenätet. Alla skolskjutsberättigade elever får dessutom ett skolkort som innebär att de kan välja att resa i hela det öppna linjenätet i kommunen/taxezonen.
	Resevillkor	-	Västtrafiks allmänna resevillkor gäller.
	Övrigt		Tidtabeller och var bussen är blir sökbar i reseplaneraren.
EKONOMI	Förstudie- och upphandlingskostnad	Självkostnadspris	Självkostnadspris för upphandling. Västtrafik står för kostnaden för förstudien.
	Övriga kostnader	Direkta trafik kostnader baserat på genomförda uppdragskilometer och - timmar. Därutöver tillkommer en årlig administrativ kostnad på 75 tkr/år.	Kommunen betalar de direkta kostnaderna, där intäkter från skolkort och allmänresenärer dras av. Därutöver tillkommer en årlig administrativ kostnad på 75 tkr/år.
SAMVERKAN	Med trafikföretag	Kommunen ansvarar för dialog, leveransuppföljning, planeringsförutsättningar och planering av trafiken.	Dialog behövs mellan kommun, Västtrafik och trafikföretag för leveransuppföljning och planering av trafik. Kommunen ansvarar för att trafikföretaget får rätt planeringsförutsättningar inför varje nytt trafikår.
	Med Västtrafik	Förändringar av trafiken ska kommuniceras till Västtrafik för justering av beställningar och ekonomisk ersättning.	Dialog behövs mellan kommun, Västtrafik och trafikföretag för leveransuppföljning och planering av trafik. Västtrafik behöver involveras i samtliga beslut om förändringar.
FORDON	Standard och utrustning	Krav på fordon beslutas tillsammans under förstudiearbetet, men måste följa minst lägsta standard enligt lagkrav.	Krav enligt Västtrafiks standardkrav för linjebussar, tex - krav på låggolv - krav på Västtrafikdesign - krav på betal- och realtidssystem - kundräkningssystem
	Miljökrav	Euro 5-motorer eller bättre (rek) Förnyelsebart drivmedel (rek)	Enligt Västrafiks standardkrav. Inriktning biogas där det är möjligt. I annat fall fossilfri diesel.
	Ålderskrav och fordonsreserv	Max 13,0 år (rek) Inget krav på medelålder (rek) Krav på minst 10% fordonsreserv (rek)	Enligt Västrafiks standardkrav
	Samnyttjande	Fordon som inte följer Västtrafik standard få inte samnyttjas med den allmänna trafiken.	Fordon som följer Västtrafiks standard kan samnyttjas med den allmänna trafiken.

Trafikering och trafikeringens volymer	Kommunen bestämmer.	Kommunen bestämmer.
Förändringar	Så snart som möjligt, utifrån trafikföretags möjlighet att lösa ändringen. Vid samordning med allmän trafik kan ändringen ta längre tid.	Ändringar i linjesträckning bör primärt endast i samband med tidtabellsskiften Kommunen kan därmed under en viss period tex behöva lösa nyinflyttades resbehov med skoltaxi.
Merutnyttjande av fordon	Möjligt för tex skolaktiviteter. Styrts främst av förarnas arbetstider enl kollektivavtal.	Det finns begränsade möjligheter till merutnyttjande av fordon och förare då de i vissa fall används till annan linjetrafik.
Resenärer och sittplats	Kommunen bestämmer vilka som får åka med och har möjlighet att garantera sittplats för alla elever.	Inte möjlighet att prioritera skolbarn, neka allmänresenärer att resa med eller garantera sittplats.

Öppen skoltrafik på linjer som av infrastrukturens skäl eller beräknat resandeunderlag upphandlas för att köras med små fordon innebär en risk utifrån att kapaciteten är begränsad. Denna fordonstyp tillåter inga ståenden och kräver alltså förstärkning om alla sittplatser är upptagna.

På föregående sida finns en sammanställning och en jämförelse mellan öppen och stängd skoltrafik.

2 Dagens skoltrafik

2.1 Beskrivning av dagens skoltrafik

2.1.1 Trafikbeskrivning

Mellerud har egen upphandlat skoltrafik vars avtal går ut år 2021. I nuvarande avtal ingår skolskjutsar som omfattar behovet av resor för kommunens grundskoleelever. Linjerna baserar sig på skolornas resandebehov utifrån var eleverna bor. Vilka skolor eleverna skall till och utifrån skolornas start och sluttider. Skolskjutsarna är stängda för allmänheten. Allmänna linjer används i begränsad omfattning utav grundskoleelever, några få åker med linje 710.

Inom Melleruds kommun finns en stor variation av turer som kör grundskoleelever de olika skolorna inom kommunen. Merparten av turerna kompletterar den allmänna linjetrafiken och kör på mindre vägar. Taxi används i viss omfattning.

Start- och sluttiderna varierar för de olika skolorna inom kommunen samt med olika veckodagar.

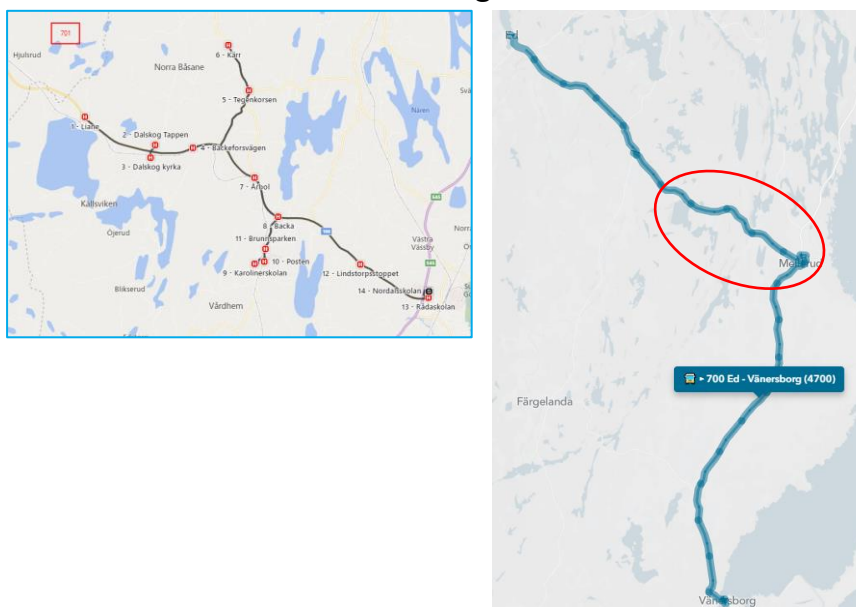
Gymnasieelever som går på Dahlstiernska gymnasiet får och har rättighet att åka med skoltrafiken. Övriga gymnasieelever hänvisas till linjetrafiken.

2.1.2 Fordon och bränsle

Mellerud har egen upphandlad skoltrafik och typ av fordon och bränsle finns inte i Västtrafiks system.

2.1.3 Nuvarande trafiks omfattning

Figur 1 Skoltur 701 till vänster och del av linjesträckning för 700 till höger.

Mellerud har egen upphandlad skoltrafik och omfattningen av trafikproduktionen finns inte i Västtrafiks system.

2.2 Befintliga infrastruktur begränsningar

Busstur 201 har idag svårt särskilt vintertid men även sommartid på grund av smala grusvägar och broar på fjället. Här finns behov av en större buss, men det är tveksamt till om det går på grund av infrastrukturen.

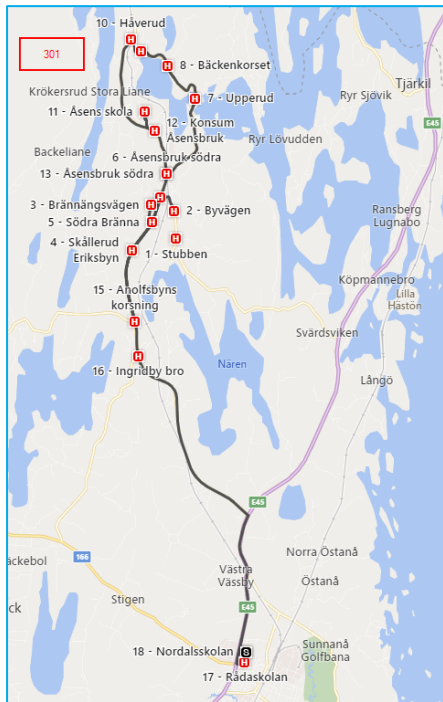
Runt Jakobsbyn (busstur 401) har boende fått anpassa sig efter bussen. Här är det smala vägar och svårt att mötas.

I Liane finns det barn där bussen inte kan stanna längs landsvägen på grund av dålig sikt. Här kör en taxi barnen en bit som därefter åker vidare med buss.

2.3 Parallellkörningar allmän trafik och skoltrafik

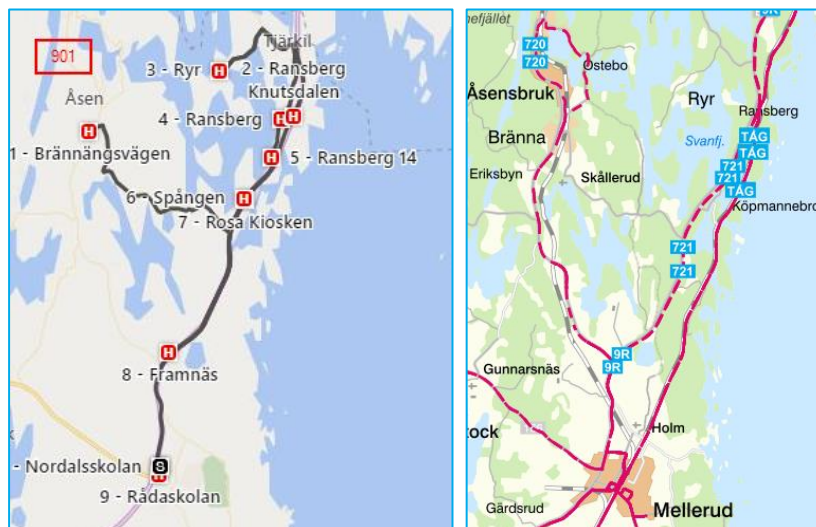
Linje 700 går längs väg 166 där tur 701 delvis går, se Figur 1. Linje 700 ankommer Mellerud 08.15 och kan därmed avlasta skollinjen på morgonen. På eftermiddagen har linje 700 en avgång 15.52 som kan avlasta skollinjen.

Linje 720 går liknande linjesträckning som tur 301, se Figur 2. Linje 720 har ingen tur som ankommer Mellerud 08.15 vilket tur 301 gör. Det är på eftermiddagen som skoltrafiken kompletterar linje 720.

Figur 2 Skolutur 301 till vänster och linjesträckning för 721 till höger.

Linje 721 har delvis samma linjesträckning som tur 901, se Figur 3. Linje 721 ankommer Mellerud vid 07.30 och tur 901 ankommer strax efter 08. På eftermiddagen går 721 och skoluturerna på liknande tid.

Figur 3 Skolutur 901 till vänster och linjesträckning för 721 till höger.

3 Framtida behov

3.1 Inspel från kommunen

Inom Melleruds kommun ligger antalet elever stadigt runt 500 barn som är skolskjutsberättigade och denna siffra beräknas minska med runt 20-40-talet barn om fem år. Andelen barn som börjar och slutar grundskolan varje år ligger runt 100 med en differens på +/- 20.

Där andelen barn beräknas minska som mest framöver är i Åsenbruksskolan som kan behöva läggas ner inom en femårsperiod. Elevantalet har minskat över tid och idag är det ett 80-tal elever som går i denna skola. Konsekvenserna av att lägga ner skolan är ett större upptagningsområde för skolorna i Melleruds tätort och en större efterfrågan på skolskjuts till Melleruds tätort. Med dagens upplägg på trafiken skulle det innebära att det kommer att behövas en ökning av antalet turer mellan Åsenbruksområdet till Mellerud.

Avseende ramtiderna för skolorna finns det inga planer på att förändra dessa. Idag är det 8:30-15:30 för Melleruds tätort och 8:00-14:00 utanför tätorten.

Skoltrafiken är välfungerande överlag där kommunikationen mellan kommun och entreprenör upplevs som god. Förarna upplevs som engagerade med god lokalkännedom. Däremot är det vissa elever som har långa resvägar vilket är oundvikligt. Utifrån dagens skolskjutsreglemente finns två tak: 60 och 90 minuter vilket ger längre resvägar för vissa grundskoleelever. Ytterligare att vissa barn ligger precis under avståndsgränsen. Det finns dock inga planer på förändringar i skolskjutsreglementet.

Inga allmänna trafiklinjer är inkluderade i skolskjutsen idag.

4 Regionalt finansierad kollektivtrafik

4.1 Resande uppföljning

Skolelever har alltid varit en viktig målgrupp i kollektivtrafiken, oftast den enskilt viktigaste i landsbygdstrafik (700-linjetrafiken). Skolresor och allmänresenärers resor ska samordnas i den grad det är möjligt, ingen vinner på parallella uppdrag som inte samordnas. När vi tittar över andel skolresor¹ i nuvarande avtal för landsbygdslinjerna finner vi följande fördelning för 2019:

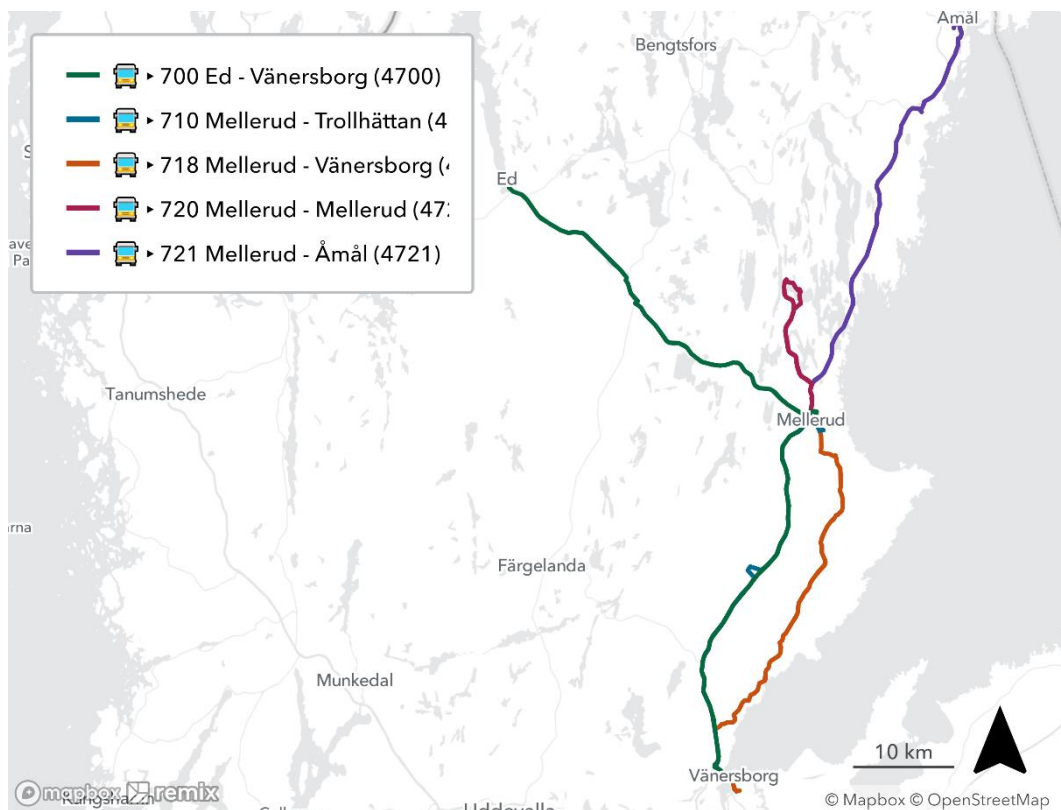
¹ Statistiken över skolresor baseras i denna tabell på stämplingar med skolkort. Det går inte att särskilja grundskoleelever från gymnasieelever bland dessa stämplingar varför Västrafik har under förstudien frågat kommunen om gymnasieelevers resande för att skapa sig en uppfattning om den.

Tabell 1 Uppföljningsstatistik över resandet i den allmänna linjetrafiken i Melleruds kommun

Linje	Resor per tur totalt	Andel skolresor	Resor per tur allmänna resenärer	Kostnadstäckningsgrad
700 Vänersborg-Mellerud-Bäckefors-Ed	17,3	6%	16,3	36%
710 Mellerud-Brålanda-Vänersborg-Trollhättan	12,2	59%	5	37%
718 Mellerud - Timmervik - Vänersborg	9,1	97%	0,3	13%
720 Mellerud - Upperud - Håverud - Åsensbruk - Mellerud	7	91%	0,6	14%
721 Mellerud - Ånimskog - Åmål	7,2	29%	5,1	18%

Notera att stämplingsdata i tabellen ovan är ett genomsnitt för alla turer som en linje har. Det innebär att resandet för en specifik tur kan vara högre. Idag finns även ToGo i Västtrafiks sortiment. Siffrorna ska därför tolkas med stor försiktighet. Framtagande av kompletterande information samt verifiering av statistiken har genomförts under förstudien. Bland annat har dialog förts med kommunens tjänstemän och/eller bussentreprenör. Utöver detta har Västtrafik sett över vilka turer på en linje som har det högsta resandet samt vilka hållplatser som har det högsta påstigandet. Allt detta har tagits i beaktning under arbetet med förändringarna som föreslås i kapitel 4.3. Tabellen ovan är redovisad i syfte att ge läsaren en indikation för hur resandet ser ut. Eventuella avvikelser från statistiken ovan presenteras med förslag på förändring i kapitel 4.3.

I Figur 4 illustrerar linjesträckningar för de allmänna linjerna som trafikerar Melleruds kommun och som ingår i avtal 4163.

Figur 4 Karta över allmänna linjer som trafikerar Melleruds kommun.

4.2 Landsbygdsutredningen

Att skapa attraktiv kollektivtrafik på landsbygd och till mindre tätorter är ofta svårt och kostsamt. Västra Götalandsregionen vill dock att alla, oavsett var de bor, ska ha ett visst utbud av kollektivtrafik så att de kan nå åtminstone service som vårdcentraler, apotek och livsmedelsbutiker, även om man inte har tillgång till bil. Västra Götalandsregionen har därför tagit beslut om riktlinjer för vilket minsta kollektivtrafikutbud som kommuner och dess invånarna kan förvänta sig på landsbygd och i mindre tätorter runt om i Västra Götaland, den så kallade Landsbygdsutredningen. Eftersom riktlinjerna anger en miniminivå kan det vara möjligt att erbjuda mer kollektivtrafik än så om det finns en större efterfrågan och ett högre utbud därmed kan motiveras.

Tätort/Invånare	Syfte/ Resandeärende, i första hand	Grundläggande minsta antal resor/dubbelturer	Trafikslag
Ej tätort < 200 invånare	Serviceresor	1 tur- och returresa/vardag (flera olika tidsfönster)	Anropsstyrd (Närtrafik)
Tätort mellan 200- 499	Serviceresor, fritidsresor och gymnasieresor*	2 dubbelturer per vardag + Närtrafik	Linjelagda turer, kan vara anropsstyrda
Tätort mellan 500-999	Serviceresor, fritidsresor och i viss mån arbets- /studiependling	5 dubbelturer per vardag	Linjelagda turer, kan vara anropsstyrda
Tätort mellan 1000-3000	Serviceresor, fritidsresor och arbets- /studiependling	10 dubbelturer per vardag 3 dubbelturer per helgdag	Linjelagda turer, kan vara anropsstyrda

Sammanställning av utbud och resandeärende i olika tätorter, riktvärden.

Principerna och riktlinjerna i Landsbygdsutredningen ligger som grund för Västtrafiks översyn av trafiken inför upphandling. Områden med likvärdiga förutsättningar ska ges samma utbud av regionalt finansierad kollektivtrafik, oavsett var i regionen de ligger, och motsvara den ambitionsnivå som regionen har för kollektivtrafiken i hela regionen.

Enligt Landsbygdsutredningen ska den allmänna linjetrafiken i första hand anpassas för gymnasie- och arbetspendling, men kan även erbjuda möjlighet till service-, fritids- och grundskoleresor. Resmöjligheter ska finnas från tätort till kommunhuvudort. Dock måste det inte vara en direktförbindelse utan byte vid knutpunkt kan vara aktuellt om det finns kapacitet och ett tillräckligt utbud i den anslutande trafiken.

Landsbygdsutredningen omfattar den kollektivtrafik som bedrivs av Västtrafik på uppdrag av regionala kollektivtrafikmyndigheten, Västra Götalandsregionen. Skolskjuttrafik för grundskola är ett kommunalt ansvar och ingår därmed inte primärt i utredningen. Däremot bör resurseffektivitet beaktas genom att skoltrafik och allmän kollektivtrafik samordnas där det kan ge mervärden.

Kollektivtrafiken inom Melleruds kommun beror på storleken på tätorterna, se Tabell 2. Dess huvudsakliga uppgift är inte skolskjuttrafik men där det finns möjlighet att samordna dessa ska detta eftersträvas.

Tabell 2 Tätorter inom Melleruds kommun och antal invånare 2019

Dals Rostock	801
Mellerud	4 028
Åsensbruk	711

Samtliga tätorter har det utbud som är tillräckligt baserat på landsbygdsutredningen. Utbudet som finns idag ska ses som en miniminivå som kan vidareutvecklas. Idag kör ett flertal linjer inom kommunen och binder samman den med andra orter både inom och utanför den egna kommunen, se Tabell 1.

4.3 Förändringar i allmän trafik och konsekvenser

Översynen av den allmänna trafiken baserades på följande frågeställningar:

- Hur ser resandet ut och kvoten mellan allmänna resenärer och andelen skolelever?
- Vad har linjen för uppdrag och går det i hand i hand med Västtrafiks uppdrag?
- Vad har kommunen för inspel?

Om linjen eller delar av linjesträckningen har ansetts vara lågfrekvent² och inte är i enlighet med Västtrafiks trafikeringsuppdrag har det resulterat i ett beslut om att dra in, dra ner eller förändra linjen. För Melleruds kommun är det linjerna 700, 710, 718, 720 och 721 som det sker någon eller några förändringar i.

Notera att nedan motiveras endast nedläggning eller förändringar. Förslag till kommunen återfinns i kapitel 5.

Linje 700 har en förstärkningstur till Bäckefors som i samband med dataverifieringen ansågs vara lågfrekvent och outnyttjad. Med anledning av detta föreslås denna tur att läggas ned. Övriga turer bibehålls med tidtabellsjusteringar för lördagar och söndagar för att ha samma avgångstider. Förändringarna kommer inte att påverka skoltrafiken eller grundskoleelever.

Linje 710 trafikerar sträckan Mellerud-Brålanda-Vänersborg-Trollhättan. Det finns dock turer som endast trafikerar delar av sträckan. Resandestatistiken i Tabell 1 är ett genomsnitt för alla linjens turer och en dataverifiering har gjorts för varje tur. Med anledning av det låga resandet föreslås följande förändringar för linje 710:

- Linjen kommer inte att trafikera hållplats Fabriksvägen i Trollhättan.
- Turen 06.01 Vänersborg–Trollhättan avvecklas.

² Färre än 8 resenärer och med en kostnadstäckningsgrad på mindre än 33%.

- Turen 04.13 Mellerud–Trollhättan avvecklas.
- Tur 13:42 från Vänersborg och 14:15 från Brålanda avvecklas.
- För samtliga turer som går till Trollhättan – med undantag för tur till Stallbacka ankomst 06:46 och 07:52 – avvecklas delsträckan mellan Vänersborg och Trollhättan.
- För samtliga turer som går från Trollhättan – med undantag för turerna 15.20, 16.14 och 17.14 för att fortsatt möjliggöra gymnasie- och arbetspendling – avvecklas delsträckan mellan Trollhättan och Vänersborg.
- Nattrafik mellan Brålanda och Mellerud avvecklas.

Konsekvenserna av föreslagna förändringar kommer inte att påverka skol- eller arbetspendlingen. Hållplats Fabriksvägen kommer fortsättningsvis att trafikeras av linje 670.

För linje 718 föreslås att avveckla turen 17:26 från Vänersborgs resecentrum samt turen kl.10 från Mellerud som går på tisdagar och fredagar sommartid. Övriga turer behålls och anpassas för framförallt gymnasiependling. Föreslagna förändringar för linje 718 kan komma att resultera i konsekvenser för skoltrafiken som kan behöva anpassas därefter.

Linje 720 trafikerar sträckan Mellerud – Upperud – Håverud – Åsensbruk – Mellerud med ett tätortsuppdrag för Åsensbruk (beskrivning av landsbygdsutredning återfinns i kapitel 4.2). Med hänsyn till det låga resandet (se Tabell 1) föreslås justerad tidtabell som är anpassad för skol- och arbetspendling för linje 720. Förändringarna innebär fortsatt bibehållna möjligheter för skol- och arbetspendling men skapar också förutsättningar för mer samnyttjande mellan den allmänna trafiken och skoltrafiken.

Linje 721 trafikerar sträckan Mellerud – Ånimskog – Åmål. Linjen anses vara lågfrekvent och har varken regionalt, stråk- eller tätortsuppdrag (se beskrivning av landsbygdsutredningen i kapitel 4.2). Med anledning av den översyn som gjorts i förstudien föreslås linjen få två morgonturer året runt i riktning Mellerud – Åmål och turen Åmål – Mellerud 15:20 behålls. Övriga turer avvecklas. För skoltrafiken eller skolelever kommer inte denna förändring innebära konsekvenser då det fortsatt finns en skoltur som i princip kör samma linjesträckning som tur 901, se 2.3.

5 Föreslagna förändringar för skoltrafiken

Som nämnts i föregående avsnitt föreslår Västtrafik förändringar på linjerna 700, 710, 718, 720 och 721. Merparten av förändringarna påverkar inte skoltrafiken eller grundskolelever. Undantaget är linje 720 som ska anpassas i syfte att få bättre

resandeunderlag. Här finns möjlighet för kommunen att nyttja den allmänna trafiken för att undvika parallellkörningar.

Kommunen nämner själva att konsekvenserna av att Åsenbruksskolan läggs ner under kommande avtalsperiod kan påverka efterfrågan av skolskjuts till Melleruds tätort. Detta för tas i beaktning vid kommande upphandling.

I viss mån kan även linje 700 och 721 avlasta skoltrafiken.

6 Fordon och miljökrav

Om kommunen väljer att handla upp skoltrafiken själv väjer kommunen själv vilka fordons- och miljökrav som ska ställa i upphandlingen.

Om kommunen ger Västtrafik i uppdrag att handla upp så kallad stängd skoltrafik ska kommunen tillsammans med Västtrafik bestämma vilka fordon- och miljökrav som ska ställas. Dock finns det vissa lagkrav som måste uppfyllas samt att Västtrafik har vissa lägstanivåer som måste uppfyllas vad gäller utrustning, motorer, drivmedel, ålderskrav och fordonsreserv.

Om kommunen ger Västtrafik i uppdrag att handla upp så kallad öppen skoltrafik kommer Västtrafiks standardkrav för linjebussar att följas.

Enligt Västtrafiks miljö och klimatstrategi, som följer VGRs Miljö- och klimatmål, bör de fordon som trafikerar öppna skollinjer i första hand drivas med biogas. Där det inte är möjligt, tex pga behov av mindre fordonstyper som inte finns med biogasdrift på marknaden, bör bränslet vara fossilfri diesel. I enstaka fall kan det även bli aktuellt med el om linjerna kör korta sträckor och i anslutning till andra linjer som drivs med el.

Västtrafik kommer kunna ta beslut om vilka fordonstyper och därmed även vilka drivmedel som ska kravställas först efter att trafikeringsupplägg med tillhörande kapacitetsbehov har beslutats. Arbete med detta kommer att pågå under hösten.

7 Riskanalys

I samband med framtagning av förslag till trafikförändringar inför upphandling av busstrafik i Dalsland så har Västtrafik genomfört riskanalys av förslagen. Förändringarna i den allmänna trafiken bedöms innebära följande risker och konsekvenser:

- Förändringen kan påverka grundskoleelever som idag åker med linje 718 kommer framöver att behöva skolskjuts.

8 Slutsatser

Västtrafik ansvarar för att upprätthålla allmän kollektivtrafik mellan tätort och kommunhuvudort enligt de program, riktlinjer och strategier som Västra Götalandsregionen tagit fram. Kommunen ansvarar för att erbjuda trafik till och från skolor för sina grundskoleelever utifrån av kommunen beslutat skolskjutsreglemente.

Förstudien konstaterar att det för kommuninvånarna finns fördelar avseende tillgänglighet och utbud då ordinarie linjetrafik och skolskjuts samordnas och är kompletterande. Dessa fördelar uppnås i en samverkan mellan kommunen och Västtrafik genom en tät dialog och framgent ett fördjupat detaljarbete.

Västtrafik har föreslagit förändringar i den regionalt finansierade allmänna kollektivtrafiken som kan påverka skoltrafiksupplägget i Mellerud, baserat på riktlinjer och principer enligt landsbygdsutredningen och den regionala servicegraden. Detta innebär att det finns geografiska områden där kommunen behöver tillgodose skoltrafik. En öppen skoltrafik (Skollinje) skapar resmöjligheter även för allmänheten medan en stängd trafik (Skolskjuts) är mer flexibel avseende justeringar i tidtabell etc.

Idag är skoltrafiken upphandlad av Melleruds kommun där gymnasieelever ges möjlighet att åka med. Det avtalet slutar att gälla år 2021 och de nya förändringarna i den allmänna trafiken börjar att gälla från och med år 2024.

En rekommendation är att kommande avtalsupphandling bör ta hänsyn till eventuellt nedläggning av Åsenbruksskolan som potentiellt har en påverkan på efterfrågan av skolskjuts till Melleruds tätort.

Det ska påpekas att nuvarande avtal, 4163, sträcker över flera kommuner inom Dalsland – dock inte Mellerud. Ett större avtal skapar större flexibilitet och möjlighet till samnyttjande av fordonsflotta. Väljer en kommun att inte göra som grannkommunerna kommer kommunens upphandling att genomföras separat.

9 Fortsatt arbete

I denna rapport presenteras det underlag och de slutsatser som har dragits i förstudien. Nästa steg är att kommunen ska ta beslut om följande och delge Västtrafik sitt svar så snart som möjligt, dock senast 16 december 2020:

1. Vill Melleruds kommun att Västtrafik upphandlar skoltrafiken åt kommunen?
2. Om ja, vill Melleruds kommun att skoltrafiken ska vara helt eller delvis 'öppen' alternativt 'stängd'?

Västtrafik kommer parallellt att tillsammans med Melleruds kommun sammanställa vilka resbehov (sträckor och tider) som behöver ersättas med skoltrafik där Västtrafik har föreslagit förändringar i den allmänna kollektivtrafiken.

Västtrafik kommer även att genomföra ett arbete med att se över vilka fordons- och miljökrav som behöver ställas om Västtrafik får i uppdrag att handla upp trafiken, t.ex. fordonsstorlekar med kapacitet anpassade efter resbehovet.

När Melleruds kommun återkommit med hur de vill göra med upphandlingen kommer Västtrafik att komplettera förstudien utifrån det. I de fall kommunen ger Västtrafik i uppdrag att upphandla trafiken kommer beslut om inriktning för trafikering, fordon- och miljökrav att tas i Västtrafiks styrgrupp vid årsskiftet. Därefter kommer Upphandlingsprojektet att ta vid.

Om Melleruds kommun väljer att ge Västtrafik i uppdrag att genomföra upphandling av skoltrafiken ska ett uppdragsavtal ingås mellan Västtrafik och kommunen. Parterna fortsätter då att samverka i det kommande upphandlingsprojektet.